

УДК 93(477)

Алла ЗЯКУН

ПРИВАТНА ДОБРОЧИННІСЬ В ОСВІТЯНСЬКІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ: МИНУЛЕ ТА СЬОГОДЕННЯ

Розглядається приватна ініціатива та добродійна діяльність як важливе джерело недержавної підтримки освітньо-культурного розвитку суспільства. Актуалізується значення добродійної діяльності в минулому та в сучасному розумінні. Робляться висновки про необхідність підтримки вітчизняної освіти альтернативними механізмами фінансування.

Ключові слова: добродійність, освітянська благодійність, закон про благодійність, благодійний імідж, приватна ініціатива.

Постановка проблеми. Здавна на українських землях формувалася своєрідна культура соціальної підтримки у вигляді добродійної діяльності. В українській мові ряд слів-синонімів – добродійність, добродійництво, добродіяння, благодіяння мають однакове тлумачення: “надавати допомогу, сприяти комусь у чомусь”. Вдумуючись в значення цих слів мимоволі робиш висновок, що саме доброта є чи не найважливішою національною рисою українців. Але мало хто з громадян України знає про існування календарного свята – Дня благодійності, яке відзначається щорічно другої неділі грудня починаючи з 2007 року [19]. Ті ідейно-політичні, морально-ціннісні та соціально-економічні зміни, що відбулися в Україні за останні двадцять років повернули з небуття явище добродійності і водночас породили ряд проблем викладені в даній статті.

Аналіз актуальних досліджень. Тема добродійності останнім часом є досить популярною серед українських науковців. Історіографічний доробок останніх десятиліть піднімає великий пласт питань пов’язаних з благодійністю. Перш за все це вивчення історії вітчизняної благодійності в працях Ю. Гузенко, О. Доніка, А. Нарадько, С. Поляруш, І. Суровцевої [3; 4–5; 14–15; 18] та благодійних практик в освітянській галузі окремих меценаторів і громадських добродійних об’єднань в дослідженнях Н. Сейко та О. Друганової [17; 6]. Таким чином, розкриття різних аспектів благодійності в сучасній літературі вказує на те, що змінився образ сприйняття добродійної діяльності як “...позитивного фактора процесу модернізації суспільства” [4, с. 4].

Мета статті розглянути феномен добродійності як альтернативний механізм фінансування освітянської сфери.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи дану тему, слід зазначити, що витoki добродійності в Україні слід шукати в способі життя та в ментальності стародавніх слов'ян. Природа, клімат та християнське вчення про любов до ближнього і спасіння душі, завдяки милостині, сприяли розвитку милосердя, любові та доброти серед українців. Здавна людей, які безкорисливо надавали допомогу іншим, називали добродійниками або доброчинцями, а сама дія, якою створювалися ці блага, називалася благодійною.

Традиції доброчинної діяльності в освітянській галузі починають формуватися з часів Київської Русі. Вже у X ст. князь Володимир Великий заснував традицію навчання дітей із різних соціальних прошарків. Його починання продовжив син Ярослав Мудрий, який на свої кошти відкрив сирітське училище на 300 юнаків, що стало першим справжнім навчальним закладом на Русі. Але найбільшого благодійного розквіту Україна досягла в XVI–XVII ст., коли великого поширення в суспільному житті набули православні братства, створені у Львові, Острозі, Києві, Галичі, Кременці, Луцьку, Вінниці. Вони відкривали школи, лікарні, бібліотеки, друкарні. Пріоритет першості мало найстаріше Львівське братство. Школа Львівського братства стала першою братською школою підвищеного типу в Україні. Пізніше подібні школи відкривалися в інших містах.

В XVI–XVII ст. на кошти благодійників формується ще два освітянських центри – Острозька та Києво-Могилянська академія. Засновниками цих закладів були дві жінки – Галшка Острозька та Галшка Гулевичівна, а опікувалася ними православна церква.

Острозька академія була відкрита в 1576 р. Її історія тісно пов'язана з Василем-Костянтином Острозьким, який був дядьком Галшки Острозької. Не мавши власних дітей, всі свої права на маєтності княжна передала своєму дядькові та його синам на розбудову Острозької академії. Острозька слов'яно-греко-латинська академія стала фактично першою у Східній Європі українською школою вищого рівня. Сьогодні це Національний університет “Острозька академія”, який також жартиливо називають “Український Оксфорд”. Інша Галшка Гулевичівна в 1615 р. на власних землях та на свої кошти заснувала Київський Братський монастир і Братську школу, що стала попередницею Києво-Могилянської академії. Сьогодні, згадуючи засновницю, в Національному університеті “Києво-Могилянська академія” кращі студенти нагороджуються стипендією імені Галшки Гулевичівни.

Серед меценаторів освітянської ниви необхідно згадати київського митрополита Петра Могилу. У 1631 році ним була відкрита Лаврська школа, яка після злиття з Братською у 1632 р. реформувалася у колегію

за типом вищих західноєвропейських шкіл. Могила став проректором об'єднаної колегії. Її створення він вважав найбільшим досягненням свого життя. Ставши матеріальним покровителем об'єднаної колегії, його турбувало моральне здоров'я студентства те як воно засвоює науки. Тому митрополит закликав наставників слідкувати, “щоб студенти йшли спати і вставали у певний час, спали не більше семи годин, перш ніж заснути звітували перед собою у результатах прожитого дня” [20, с. 165]. Помираючи, Могила заповідав колегії все своє майно, кошти і цінності – бібліотеку, будинки, дворові місця на Подолі, половину худоби та інвентаря зі свого хутору Непологи, село Поздняківку, більше 80 тис. злотих, срібний посуд, свою одягу митрополита і митру, прикрашену сімейними дорогоцінними каменями, хрест і навіть тканини – на одяг студентам і просив берегти колегію як єдину заставу його земного життя [20, с. 63].

Окрім уже названих благодійників академію підтримували гетьмани, митрополити, багаті козаки, православна шляхта, монастирі. Всі пожертви записувались на Братський монастир, який утримував Академію і тому називався Училищним.

Окремо слід згадати діяльність на цій ниві українських гетьманів. Богдан Хмельницький у вирі воєнних та політичних подій окремими універсалами від 1651 і 1656 рр. здійснював матеріальну підтримку Києво-Могилянської колегії. Іван Мазепа на власні кошти розбудовував у Києві, Чернігові, Переяславі та інших містах і селах ряд величних церков і монастирів, які на той час були осередками просвіти, фундував школи, бурси, шпиталі. З його ім'ям пов'язані важливі події в історії Києво-Могилянської академії, зокрема, її правового становища. У 1701 р. під тиском Мазепи Петро I надав колегії офіційний статус академії, що зробило її першим офіційно визнаним вищим навчальним закладом в Україні. У 1693 р. гетьман на власні кошти розбудував братську церкву Богоявлення, протягом 1703–1704 рр. його зусиллями з'являється новий навчальний корпус академії, відомий як Мазепинський. Турбувався Мазепа і про малозабезпечених студентів, відомо, що понад 20 років, протягом свого гетьманства, він щорічно давав на їх утримання 1 000 злотих.

Для іншого гетьмана Кирила Розумовського освіта, наука і культура були визначальними в розвитку держави. Прагнучи модернізувати освітню систему в Гетьманщині, Розумовський здійснив спробу запровадження загального початкового навчання для дітей усіх суспільних станів, ухваливши проект, розроблений лубенським полковником І. Кулябкою [11, с. 167]. Особливе прагнення українців до освіти, брак

української професури та тривалий досвід здобуття знань в європейських університетах підштовхнули гетьмана до ідеї заснування Малоросійського університету, який би утримувався за рахунок фондів добровільних внесків. За задумом гетьмана мав вирости цілий університетський комплекс з гуртожитками, бібліотекою, друкарнями, церквою, ботанічним садом, лікарнею та анатомічним музеєм. Однак національний характер університету виражався лише в його призначенні – “гарантувати поповнення... Докторів, Магістрів і Професорів з числа малоросійських людей” [1, с. 545–547], а не у вивченні рідної української мови. Гетьман прагнув реформувати й спеціальну освіту, зокрема, музичну. Великий шанувальник музичного мистецтва він планував готувати військових музикантів для усіх полків на основі “капелі інструментальної” [2, с.19]. До останніх днів К. Розумовський залишався послідовним прихильником освіти спорудивши, на честь матері, школу в рідних Лемешах та сусідньому селі – Чемерах, де він з братом здобував початкові знання [12, с. 129]. Нащадки Розумовських і по сьогодні продовжують традиції добродійності та меценатства, широко не афішуючи свої дії [13, с. 6].

Творчі плани української козацької еліти підтримував та продовжив останній кошовий отаман Петро Калнишевський. В останнє десятиліття існування Запорозької Січі тут було 3 спеціальних і 16 загальноосвітніх парафіяльних шкіл при церквах у центрах паланок, слободах і селах. На Січі тоді функціонувала школа, яка готувала паланкових старшин, писарів військових канцелярій. Засновано було також школу музики та співу, в якій навчали багатоголосного співу, готували читців і співаків для церкви. П. Калнишевський надавав допомогу шпиталю для старих і хворих козаків при Межигірському монастирі [21, с. 16].

У XIX – на початку XX ст. добродійництво набуло поширення серед шанованих та знаних українців. Так письменник Михайло Старицький, продав власний маєток на Поділлі, і кошти вклав на становлення професійного українського театру, створивши театральну трупу (М. Кропивницький, М. Садовський, П. Саксаганський, М. Заньковецька) він зазнав матеріальних збитків, бо платив акторам ставки, яких не мали на той час навіть актори російських імператорських театрів.

Інший приклад, Микола Лисенко за кошти, зібрані громадськістю до ювілею композитора, для поправки його здоров'я, відкрив у Києві музично-драматичну школу. А у Глухові за ініціативи подружжя Лисенків були збудовані чоловіча та жіноча гімназія, Федорівське міське училище, ремісниче училище, учительський інститут та притулок для дітей-сиріт.

При всіх цукро заводах Терещенків, що знаходилися в різних регіонах України, на початку ХХ ст. постійно працювали початкові народні училища для дітей службовців і робітників, не враховуючи тих багатьох сільських шкіл, які регулярно отримували від господарів матеріальну підтримку для своєї діяльності. Крім того, Федір Артемович заснував у 1891 р. міське трикласне училище в Глухові, а Микола Артемович та його син Олександр на початку ХХ ст. облаштували на власний кошт (425 тис. крб.) зразкове міське училище в Києві (Інститут театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого). Члени родини Терещенків також зробили свій внесок у справу поширення освіти серед незаможного дорослого населення – пожертвували понад 50 тис. крб. на будівництво Троїцького народного будинку Товариства грамотності та Народної аудиторії Товариства сприяння початковій освіті в Києві [5, с. 10].

Завдяки фінансовим та організаційним зусиллям М. А. Терещенка в Глухові було засновано чоловічу (1889 р.) і жіночу (1894 р.) гімназії, учительський інститут (1874 р.). У Києві чоловіки з родини Терещенків виконували обов'язки почесних попечителів навчальних закладів: Микола Артемович – 1-ї, Федір Артемович – 2-ї, Олександр Миколайович – 1-ї та 3-ї чоловічих гімназій, Іван Миколайович – реального училища. На кошти М. А. Терещенка (100 тис. крб.) у 1886 р. було побудовано 5-ту чоловічу гімназію. Відчутну фінансову підтримку від нього отримали також 4-а чоловіча та Подільська жіноча гімназії. Крім цього, добродчинці матеріально підтримували товариства допомоги нужденним учням при цих та інших навчальних закладах, засновували для них стипендії [5, с. 11].

Зростання промисловості в другій половині ХІХ ст. спричинило створення професійно-технічних і комерційних училищ. Зокрема, М. А. Терещенко в 1900 р. побудував й облаштував у Глухові ремісниче училище, став головним фундатором (330 тис. крб.) навчальних закладів Київського товариства початкової комерційної освіти – чоловічої й жіночої торговельних шкіл. Переважно на кошти Івана Миколайовича Терещенка в Києві впродовж 1876–1901 рр. існувала рисувальна школа М. І. Мурашка. Представники родини в дусі християнської любові одні з перших і найбільше пожертвували 165 тис. крб. на заснування Київського політехнічного інституту, були фундаторами добродчинних об'єднань допомоги незаможному студентству [5, с. 12].

Якщо поррахувати, то цукро заводчики Терещенки стали засновниками близько двох десятків і покровителями до півсотні навчальних закладів в Україні, насамперед у Глухові та Києві. До навчальних столичних закладів, що вже згадувалися можна додати: чоловічу гімназію на Печерську (нині Український транспортний університет), жіночу

торгівельну школу (Інститут удосконалення вчителів), бактеріологічний інститут (Інститут епідеміології та інфекційних захворювань ім. Л. Громашеського), фінансовано Педагогічний музей (Будинок вчителів), жіночу гімназію на Подолі, училище для сліпих, церковно – парафіяльну школу, комерційне й реальне училище та консерваторію [5, с. 12].

Інша визначна родина – Харитоненків зробила великий внесок в соціально-культурну благодійність виділивши 90 тисяч на дитячий притулок у Сумах та 100 тисяч для будівництва гуртожитку Харківського університету. Як відзнаку за цей жест доброї волі уряд заснував двадцять іменних харитоненківських стипендій при цьому закладі по 300 крб. кожна. На свої кошти Іван Герасимович звів приміщення окружного суду, будував лікарні, будинки для службовців Павловського заводу і гуртожитки для робітників. Саме він почав клопотання перед Олександром III про відкриття у Сумах кадетського корпусу, але тоді йому було відмовлено, оскільки уряд вважав недоцільним заснування такого закладу в повітовому місті з 20-тисячним населенням. Та Іван Герасимович не відмовився від свого задуму, у своєму заповіті він виділив земельну ділянку і півмільйоний капітал для цієї мети. Його волю реалізував син Павло Іванович Харитоненко спорудивши корпус вартістю 4 млн. крб., з яких 1,5 мільйони вніс П. І. Харитоненко, а решту – держава. На ці кошти була створена чудова навчально-матеріальна база: класи, кабінети, житлові приміщення для кадетів та посадових осіб, власна димова Івано-Богословська церква [10].

Особливо дбайливо ставилася родина Харитоненків до потреб професійної освіти. Зокрема, у статуті Сумського купецького товариства було введено статтю згідно з якою 5 % чистого прибутку від ділових операцій щорічно відраховувалося у фонд майбутнього комерційного училища в Сумах, яке у 1913 р. й було відкрито. Загалом ця родина благодійників серйозно й різнобічно опікувалася питаннями освіти. Так, Павло Іванович у різний час був почесним попечителем Сумського міського парафіяльного училища, Троїцької парафіяльної школи, Сумського реального училища, Владикавказького графа Лорис-Мелікова ремісничого училища, завдяки чому заклади мали добре матеріальне забезпечення. До всього, П. І. Харитоненко був церковним старостою при Свято-Духівській церкві Олександрівської сумської гімназії та при Олександро-Неській церкві Сумського реального училища, а також почесним членом Харківського попечительства дитячих притулків, головою сумського відділення Харківського товариства грамотності, директором Московського музичного товариства, почесним членом імператорської Академії мистецтв. Його коштом 20 студентів отримали освіту в Московській консерваторії, навчалися обдаровані земляки у київських, харківських, московських університетах і навіть

у закордонних закладах (зокрема, всесвітньо відомий співак Іван Стешенко) [10].

Жінки родини Харитоненків не відставали від своїх чоловіків. Так дружина Івана Герасимовича Наталя Максимівна відкрила у Сумах дитячий притулок для сиріт та дівчат із багатодітних сімей, який пізніше почав називатися Наталіївським. Вона повністю утримувала заклад, де виховувалося 50–60 дівчат. За соціальним станом вихованки походили переважно із селян та міщан, хоча були і з почесних громадян міста, дворян, військових, духовенства. У притулку діти отримували релігійно-моральне виховання та освіту в обсязі двокласних народних училищ, а також навчалися рукоділлю та домашньому господарству. По досягненню 16–17 років вихованки випускалися із закладу підготованими до служби в багатих родинах у якості гувернанток, економок, покоївок або ж вступали до майстерень модисток, кравчинь. У 1904 р. Після смерті Н. Харитоненко у 1904 р. попечителькою закладу стала дружина Павла Івановича – Віра Андріївна. Бажаючи дати своїм вихованкам можливість ефективнішого застосування своїх здібностей та розширити сферу їх діяльності вона домоглася перетворення притулку на приватну жіночу вчительську семінарію. У 1912 р. відбувся перший випуск вихованок. По закінченню навчання дівчатам видавалася чимала грошова допомога, скринька з посагом; нерідко їм підбиралася пара із службовців Харитоненка. Щож до дитячого притулку то він діючи при школі неодноразово був учасником і переможцем всеросійських і міжнародних виставок, зокрема, у 1893 р. в Чикаго він отримав золоту медаль [10].

Приватна добродійна ініціатива в кінці ХІХ – на початку ХХ століття, як бачимо, з невеликого екскурсу, набула масового характеру. Особливість її полягала в тому, що ініціатива в цій діяльності перейшла від небагатьох аристократичних родин до більш широкої маси купців, фабрикантів та дрібних поміщиків. Тому слід згадати ще одну родину українських промисловців Алчевських. Усвідомлюючи важливість освіти для реалізації інтелектуального й творчого потенціалу народу Олексій Кирилович Алчевський та його дружина Христина займаючись просвітницькою діяльністю, очолюючи гурток харківської “Громади”, справами доводили свою відданість Україні. При підтримці чоловіка Христина Алчевська відкрила в Харкові першу недільну школу, де навчала дітей українською мовою, а з часом стала чільним представником української педагогічної науки та віце-президентом Міжнародної Ліги освіти. У своєму маєтку Алчевські установили перший пам’ятник Т. Шевченку, біля якого влаштовували шевченківські свята, українські вечірки. В селі Олексіївка на Донбасі, де знаходився дачний будинок Алчевських для дітей місцевих робітників і селян во-

ни збудували добротне приміщення з вивіскою “Народна школа”, де навчання, попри всі заборони, проводилося українською мовою за це Христину Алчевську навіть притягали до суду. В цю школу подружжя запрошувало найкращих українських вчителів.

Отже, бути багатим та успішним, і жити тільки собі на втіху в минулі століття вважалося аморальним. Державні нагороди надавалися в той час більше не за величину капіталу, а за підтримку морально-релігійних та культурно-освітніх цінностей, як прояв високих гуманістичних ідеалів на особистісному та суспільному рівні. Україна має багаті історичні традиції у сфері приватної освітянської доброчинності, але на жаль це було в минулому. Втрачений за радянські часи багатоміжковий “стиль” благодійництва поволі формується заново.

Зараз в Україні історія доброчинної діяльності викликає особливий інтерес, але відновити саму доброчинність, особливо освітню, як показує життя не так вже й просто. У світовому рейтингу благодійності, який другий рік поспіль проводить британська благодійна організація Charities Aid Foundation, у 2011 році Україна посідала 105-те місце серед 153 країн світу [9]. Це яскраво демонструє, що реально допомагати віддаючи кошти на доброчинність є не тільки не популярно, а й ще не вигідно в Україні. Ті закони, що здійснюють нормативно-правове регулювання благодійної діяльності саме її і стримують. Однак ситуація може змінитися з новим законом “Про благодійну діяльність та благодійні організації” [7], який депутати ухвалили 5 липня 2012 року, а 3 лютого 2013 року він набрав чинності. Цей закон визначає загальні засади благодійної діяльності в Україні, забезпечує правове регулювання відносин у суспільстві, спрямованих на розвиток благодійної діяльності [8].

За словами президента асоціації благодійників України Олександра Максимчука, цього закону вони досить довго чекали, адже він суттєво прогресивніший за чинний закон. Тепер скасовано реєстрацію благодійної організації за територіальною ознакою, і доброчинці з будь-якого міста чи села зможуть допомагати нужденним по всій країні. Також запроваджується заборона для чиновників виступати засновниками благодійних організацій [9].

Новий закон все чітко структурує і запроваджує нові поняття та види благодійних організацій. Він має зробити діяльність благодійників абсолютно прозорою. Адже в ньому вказується, що інформація про структуру, розмір доходів і витрат, а також використання активів благодійної діяльності не може бути комерційною таємницею і повинна бути доступною. Але документ так і не змінює систему оподаткування благодійних внесків, за словами Максимчука “цей закон не кореспондується з законом про оподаткування громадян, які хотіли б списати частину своїх податків на благодійність” [9].

В новому законі серед напрямків здійснення благодійної діяльності освіта займає перше місце, але чи пожвавиться доброчинність в ній, якщо благодіяння сучасною українською елітою в більшості розглядається як вдале вкладення коштів або рекламний хід для формування позитивного іміджу. Швидких девідентів з цього “бізнесу” не отримаєш, а на безкорисливе добро очікувати можна довго. Тому залишаються відкритими питання: чого ж таки не вистачає нашій освіті та науці? Хто допоможе, щоб не закривалися дошкільні та середні навчальні заклади України? Як допомогти вищим навчальним закладам, щоб відкривалися дослідницькі центри та не відбувалося скорочення штатів науково-викладацьких кадрів? Ці проблеми залишаються відкритими і знайти відповідь на них можна використавши досвід зарубіжних країн, де велику увагу приділяють моральному заохоченню благодійників. Наприклад, в Оттаві (Канада) у дворі однієї з шкіл можна побачити три гранітні колони. На першій з них викарбовано назву фірми, що пожертвувала школі близько 1 млн. доларів. На другій – назви організації, що виділили десятки тисяч доларів, а на третій висічені прізвища приватних доброчинців, де вказані суми внесків навіть в розмірі \$ 5 [16].

Висновки. Здавна на українських землях була сформована своєрідна культура благодійності в християнському дусі, коли еліта та підприємці мали за честь допомагати хворим та нужденним, підтримувати різноманітні освітні та культурні проекти. Віддаючи кошти на “добро” людям вони зберегли про себе пам’ять, бо вічне лише те, що ми залишаємо собі. Сьогодні у світі і Європі прагнення до філантропії й демонстративної відмови від матеріальних цінностей можна назвати трендом сучасних мільярдерів. Великі корпорації і заможні люди створюють благодійні фонди чи просто направляють значні кошти на благодійні освітні цілі. Однак в Україні це мабуть буде трендом майбутнього бо доброчинність це перш за все мораль, а потім практика.

Література

1. Володарі гетьманської булави : історичні портрети / автор передмови В. А. Смолій. – К. : Варта, 1994. – 958с.
2. Горенко Л. Гетьмани та козацька старшина як культурно-освітні діячі другої половини XVII – XVIII ст. в Україні / Л. Горенко // Народна творчість та етнографія – 2003 – № 2–3. – С. 16–26.
3. Гузенко Ю. І. Становлення і діяльність громадських благодійних об’єднань на Півдні України в другій половині XIX – на початку XX ст. (на матеріалах Херсонської губернії) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Ю. І. Гузенко; НАН України, Інститут історії України. – К., 2004. – 240 арк.
4. Донік О. М. Благодійність в Україні (XIX – початок XX ст.) / О. М. Донік // Український історичний журнал. – 2005. – №4. – С. 159–177.

5. Донік О. М. Доброчинна та культурно-освітня діяльність родини Терещенків в Україні (друга половина XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / О. М. Донік; Київ. Нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2001. – 18с.
6. Друганова О. М. Приватна ініціатива в освіті України (історико-педагогічний аспект): монографія / О. М. Друганова ; Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х. : Диво, 2008. – 556 с.
7. Закон України “Про благодійну діяльність та благодійні організації” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>
8. Координаційна рада з питань розвитку громадянського суспільства при Президентові України / “Президент України доручив Уряду вдосконалити законодавче регулювання благодійної діяльності” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://civil-rada.in.ua/?p=1274>
9. Координаційна рада з питань розвитку громадянського суспільства при Президентові України / “Благодійністю в Україні стане займатися простіше?” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://civil-rada.in.ua/?p=1016>
10. Корж Л. Династії некоронованих королів України в долі української освіти / Сумський історичний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://history.sumynews.com/xix/1840–1900-ukrajinske-natsionalne-vidrodzhennya-na-zemlyakh-sumshchini/item/11-dynastii-nekoronovanykh-koroliv-ukrainy-v-doli-ukrainskoi-osvity.html>
11. Корж–Усенко Л. В., Мартиненко Д. В. Духовні домінанти родини Розумовських: аспект доброчинності і меценатства // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2010. – Вип. 32. – 2010. – 250 с.
12. Лазечко П., Лазечко Л. Меценати української культури / П. Лазечко, Л. Лазечко // Дзвін. – 2003. – № 2. – С. 116–130.
13. Макаревич М. Розумовські з Відня / М. Макаревич // Дзеркало тижня. – 2001. – №14 (338). – 7–13 квітня. – С. 6.
14. Нарядько А. В. Благодійність у розвитку освіти в Україні (друга половина XIX – початок XX століть) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / А. В. Нарядько; Запорізький держ. ун-т. – Запоріжжя, 2002. – 20 с.
15. Поляруш С. І. Становлення і діяльність органів державної опіки та громадської благодійності на Лівобережній Україні (1775–1918 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / С. І. Поляруш; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 1996. – 17 с.
16. Роль благодійництва у відродженні вітчизняної історико-культурної спадщини / ASD-inform Україна: новості політики – політика в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sd.net.ua/2010/02/19/blagodijnictvo_ta_storikokulturna_spadshhina.html
17. Сейко Н. А. Доброчинність у сфері освіти України (XIX – початок XX століття) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05 / Н. А. Сейко; Луганський національний ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2009. – 44 с.
18. Суровцева Р. Ф. Теорія і практика розвитку педагогічних інновацій у другій половині XX – на початку XXI століть : монографія / Р. Ф. Суровцева ; Краматорський економіко-гуманітарний ін-т. – Краматорськ : [б. в.], 2007. – 720 с.
19. Указ Президента України “Про день благодійництва” № 1220/2007 від 13 грудня 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1220/2007>

20. Хижняк З. И. Киево-Могилянская академия / З. И. Хижняк. – К. : Высшая школа, 1988. – 268 с.
21. Шовкун Ю. І. Політико-адміністративна, господарська, благодійна та військова діяльність П. Калнишевського: автореф. дис. ... канд. іст наук : 07.00.01. / Ю. І. Шовкун, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – 23 с.
Отримано 30.01.2013

Summary

Zyakun Alla. Private charity in the educational sector in Ukraine: past and present time.

For ages a kind of tradition like a social support in the form of charitable activity, basis on kindness, love and help each other formed on the Ukrainian lands. In this article the private initiative and charitable activities analyzed as an important source of private support for educational and cultural development of the society. Also it actualized value of charity work in the past and present time, made conclusions about the necessity of revival charity at the national and personal level. Ukraine has a rich historical traditions of the private educational charity, but unfortunately it was in the past. Lost in Soviet time old "style" of charity gradually forms anew. The history of charity work evoking a particular interest in Ukraine now, but restore these charities, especially educational one, is not so simple.

Keywords: *charity, educational charity, the law of charity, charitable image, private initiative.*

УДК 130.3

Олександр КОРНІЄНКО

МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМ ЯК МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО ПОЛІЕТНІЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

В статті аналізується політика мультикультуралізму в сучасному поліетнічному суспільстві і доцільність її застосування в Україні.

Ключові слова: *мультикультуралізм, толерантність, нація, громадянська ідентичність, асиміляція, поліетнічність.*

Постановка проблеми. Однією із визначальних ознак сучасного етапу розвитку суспільства є зміцнення його інтеграції при одночасному різкому збільшенні його різноманітності. Таке протиріччя ставить проблему розвитку і збереження в окремо взятій країні і світі в цілому культурних відмінностей, співіснування культур різноманітних співтовариств (етнічних, релігійних) з метою їх взаємопроникнення, збагачення і розвитку в загальнолюдському, загально цивілізаційному руслі світової культури. Мультикультуралізм як політика, як теорія, як ідеологія, як принцип є одним із варіантів вирішення даної проблеми.